

Regeringens proposition

1976/77: 105

om åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna

beslutad den 3 mars 1977.

Regeringen föreslår riksdagen att antäga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

NILS G. ÅSLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås bl. a. extraordinära industripolitiska och arbetsmarknadspolitiska åtgärder för textil- och konfektions(teko)industrierna.

På det industripolitiska området föreslås att särskilda strukturgarantier skall kunna beviljas företag inom teko-industrierna. Lån mot sådan strukturgaranti skall vara ränte- och amorteringsfritt under två år och därefter löpa med ränta och amorteras på längst tio år. I vissa fall skall sådant lån kunna delvis avskrivas. För särskilda strukturgarantier föreslås en ram om 150 milj. kr. För räntebefrielse och avskrivning beräknas ramar om resp. 36 milj. kr. och 19 milj. kr. Särskilda strukturgarantier skall kunna beviljas längst t. o. m. den 30 juni 1978. Statens industriverk avses få ansvaret för garantigivningen.

Vidare föreslås att nu löpande program för stöd till rationaliseringsinvesteringar, exportfrämjande åtgärder, utbildning och konsultundersökningar förlängs till att omfatta också budgetåret 1978/79. Dessutom föreslås en resursmässig uppräknig för olika stödformer med sammanlagt 10 milj. kr. för budgetåret 1977/78. För budgetåren 1977/78 och 1978/79 kommer enligt förslaget sådant industripolitiskt stöd att kunna utgå med totalt ca 110 milj. kr.

På det arbetsmarknadspolitiska området föreslås ett särskilt tidsbegränsat, konjunkturrellt betingat sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft som skall kunna utgå till de företag inom teko-industrierna som inte varslar om driftsinskränkning eller nedläggning under år 1977 eller

som återtar meddelade men inte effektuerade varsel. Sysselsättningsbidrag föreslås utgå under år 1977 inom en ram om 125 milj. kr. Arbetsmarknadsmyndigheterna avses få ansvaret för stödgivningen.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-03-03

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ahlmark, Romanus, Turesson, Gustavsson, Mogård, Olsson, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Burenstam Linder, Wikström, Johansson, Friggebo

Föredragande: statsråden Åsling och Ahlmark

Proposition om åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna

Statsråden föredrar förslag till åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna. Anförandena redovisas i underprotokollen för de berörda departementen.

Statsrådet Åsling anför.

Teko-industrierna har under lång tid utsatts för omfattande strukturella påfrestningar. Detta har tagit sig uttryck i bl. a. omfattande företagsnedläggelser och sysselsättningsminskning. I många fall har denna utveckling medfört stora problem för såväl företag och anställda som enskilda orter. Utvecklingen inom teko-industrierna har krävt ett gradvis ökat engagemang från statsmakternas sida dels för att underlätta en nödvändig anpassning till successivt ändrade förutsättningar för teko-företagens verksamhet, dels för att på bästa sätt medverka till att strukturen omvandlingen kunnat ske i socialt acceptabla former.

Under de två senaste åren har situationen inom teko-industrierna ytterligare försämrats. Flera omständigheter talar för att de anställda och företagen inom dessa branscher nu står inför problem som är allvarligare och mer omfattande än under tidigare perioder med konjunktorellt och strukturellt betingade påfrestningar. Utan särskilda insatser från statsmakternas sida kommer en omfattande utslagning av företag att ske. Detta kan på goda grunder antas gälla även de företag som under normala efterfrågeförhållanden har goda förutsättningar för långsiktig överlevnad. En fortsatt snabb sysselsättningsminskning under den närmaste framtiden är från sociala utgångspunkter särskilt allvarlig med hänsyn till att övriga delar av näringslivet i rådande konjunkturläge har begränsade möjligheter att erbjuda alternativ sysselsättning för de människor som riskerar att förlora sina arbeten inom teko-industrierna.

Det är av vikt att teko-industriernas konkurrenskraft stärks. Vidare

måste den sysselsättningsminskning som i det längre perspektivet är ofrånkomlig ske i socialt acceptabla former. Mot den bakgrunden bör nu särskilda industripolitiska och arbetsmarknadspolitiska åtgärder omedelbart vidtagas för teko-industrierna.

I detta sammanhang aktualiseras bl. a. ett system med särskilda statliga lånegarantier — särskilda strukturgarantier — och ett särskilt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft.

Med hänvisning till vad sålunda har anförts hemställer jag att regeringen i en gemensam proposition föreslår riksdagen

att antaga de förslag som jag och chefen för arbetsmarknadsdepartementet har lagt fram.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredragandena har lagt fram.

Regeringen förordnar att de anföranden som redovisas i underprotokollen skall bifogas propositionen som *bilagorna 1—2*.

Regeringens prop. 1976/77: 105*Bilaga 1*

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-03-03**Föredragande:** statsrådet Åsling**Anmälan till proposition om åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna**

1 Inledning

Textil- och konfektions(teko)industrierna har vad gäller handelsmönstret genomgått en snabb internationaliseringsprocess under de senaste decennierna. För de svenska tillverkarna har denna utveckling inneburit vidgade exportmöjligheter men också och framför allt en drastisk skärpning på hemmamarknaden i konkurrensen från utländska tillverkare.

Under trycket av en tilltagande importkonkurrens har teko-industrierna utsatts för strukturella påfrestningar som har varit unika för industrisektorn. Strukturomvandlingen har tagit sig uttryck i bl. a. omfattande företagsnedläggelser och sysselsättningsminskning, vilket i många fall har skapat svåra lokala sysselsättningsproblem.

I syfte att underlätta en nödvändig omställnings- och anpassningsprocess för teko-industrierna har vid flera tillfällen under 1970-talet beslut fattats om särskilda statliga åtgärder. Dessa har främst avsett åtgärder på de industripolitiska och försörjningsberedskapspolitiska områdena. Till detta kommer de åtgärder som har vidtagits inom ramen för arbetsmarknads- och regionalpolitiken. I sistnämnda avseende har det vanligen varit fråga om åtgärder för att lösa problem för enskilda orter och anställda i samband med nedläggningar eller omfattande och varaktiga driftsinskränkningar.

De av riksdagen hittills beslutade industripolitiska åtgärderna (prop. 1970: 41, SU 1970: 60, rskr 1970: 164, prop. 1971: 1 bil. 15, NU 1971: 13, rskr 1971: 120, prop. 1972: 46, NU 1972: 32, rskr 1972: 195, prop. 1975/76: 57, NU 1975/76: 15, rskr 1975/76: 107 och prop. 1975/76: 206, NU 1975/76: 70, rskr 1975/76: 415) har i huvudsak syftat till att åstadkomma en ändamålsenlig struktur inom teko-industrier-

na för att därigenom stärka lönsamhet, långsiktig konkurrenskraft och lönebetalningsförmåga för de kvarvarande företagen. De av riksdagen våren 1976 beslutade industripolitiska åtgärderna löper ut med utgången av budgetåret 1977/78.

Utöver här nämnda industripolitiska åtgärder har beslut fattats även om åtgärder i försörjningsberedskapspolitiskt syfte samt om åtgärder inom ramen för arbetsmarknads- och regionalpolitiken.

Den ytterligare försämring av situationen inom teko-industrierna som har inträtt under det senaste året har föranlett bl. a. de anställdas och företagens organisationer att till regeringen ånyo framföra synpunkter på branschernas verksamhetsbetingelser och framlägga förslag till åtgärder för att komma till rätta med problemen.

Beklädnadsarbetarnas förbund har i en skrivelse den 29 oktober 1976 krävt besked om vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att värna om sysselsättningen i teko-företagen och trygga beredskapen av beklädnadsvaror. Förbundet kräver bl. a. viss planhushållning med beklädnadsvaror, ökat statligt ägarengagemang, översyn av detaljhandels prissättningssystem, fortsatta utbildningsaktiviteter samt en aktiv arbetsmarknadspolitik för att underlätta omställningar till annan produktiv verksamhet. Likartade krav har ställts av förbundets avdelning i Kinna i en skrivelse den 7 december 1976.

Företrädare för teko-företagens organisationer har vid flera tillfällen under de senaste månaderna, bl. a. i en skrivelse överlämnad den 25 oktober 1976, hemställt om långtgående åtgärder för att bromsa upp en ytterligare sysselsättningsnedgång inom branscherna. Förslagen har väsentligen varit inriktade på statliga stödinsatser av subventionskaraktär för att under en begränsad tidsperiod sänka teko-företagens arbetskraftskostnader. Således har inom Svensk industriförening utarbetats ett förslag som innebär att arbetsgivaravgiften m. m., motsvarande drygt 30 % av lönekostnaden, under vissa förutsättningar avlastas företag inom teko-industrierna under åren 1977 och 1978. Förslaget har presenterats för regeringen.

I en gemensam skrivelse den 23 november 1976 har Beklädnadsarbetarnas förbund, Sveriges arbetsledareförbund och Svenska industritjänstemannaförbundet begärt att ett branschråd för beklädnadsindustrin skall inrättas.

I samband med att stödåtgärder aktualiserades för den i Norrland etablerade tillverkningen vid Algots Nord AB och AB Eiser har Konfektionsindustriföreningen i skrivelse den 3 december 1976 hemställt om motsvarande eller likvärdigt stöd för teko-företag belägna på andra orter.

Konfektionsföretaget Tiger-Pingvin AB har i en skrivelse den 25 februari 1977 lämnat förslag till exportstödjande åtgärder.

Mot bakgrund av det under år 1976 försämrade läget inom teko-industrierna och de framställningar som gjorts med anledning härav tillsattes i november år 1976 en särskild arbetsgrupp inom regeringskansliet med uppgift att utarbeta underlag för regeringens överväganden om eventuella ytterligare statliga åtgärder för dessa branscher. En särskild referensgrupp med företrädare för företagens och de anställdas organisationer har följt arbetsgruppens verksamhet varvid arbetsgruppens överväganden fortlöpande har diskuterats inom referensgruppen.

2 Hittills beslutade branschpolitiska åtgärder m. m.

Vad gäller *industripolitiska åtgärder* för teko-industrierna infördes i början av 1970-talet bl. a. exportfrämjande åtgärder, stöd till utbildning och s. k. omställningsbidrag. Något senare tillkom statliga lånegarantier, s. k. strukturgarantier.

För exportfrämjande åtgärder har t. o. m. budgetåret 1975/76 totalt ca 36 milj. kr. beviljats. Det utbildningsprogram som infördes år 1970 syftar till att höja kompetensnivån inom teko-industrierna i fråga om bl. a. teknik, ekonomi, administration och planering. Under en sexårsperiod fr. o. m. budgetåret 1970/71 har ca 16 milj. kr. utgått i form av bidrag för detta ändamål. Sedan budgetåret 1971/72 har vidare utgått statliga bidrag för konsultundersökningar, s. k. omställningsbidrag, med inriktning på frågor rörande företagens behov av specialisering, rationalisering och samarbete eller samgående med andra tilverkare. T. o. m. budgetåret 1975/76 har i konsultbidrag beviljats 13 milj. kr.

Dessa åtgärder kompletterades fr. o. m. budgetåret 1972/73 med statliga lånegarantier — strukturgarantier — för att underlätta samarbete eller samgående mellan olika företag inom bl. a. teko-industrierna. Nuvarande system med strukturgarantier syftar i huvudsak till att underlätta för företag att genom samarbete eller samgående med andra företag i branschen långsiktigt stärka lönsamhet och konkurrenskraft. Enligt beslut av riksdagen våren 1976 med anledning av prop. 1975/76: 206 skall vad gäller teko- och skoföretag samverkan inte utgöra ett absolut krav för att strukturgarantier skall kunna beviljas. Sådana skall enligt riksdagen kunna utgå till såväl satsningar av ett enskilt företag som till kollektiva satsningar (NU 1975/76: 70 s. 8—9, rskr 1975/76: 415). I budgetpropositionen 1977 (prop. 1976/77: 100 bil. 17 s. 76) föreslås att strukturgaranti till satsningar inom ett enskilt företag bör komma i fråga endast i undantagsfall och att en förutsättning härvid bör vara att åtgärderna ger en planmässig struktureffekt på branschen. Garanti får beviljas för lån upp till ett belopp motsvarande högst det egna kapitalet. Strukturgarantierna placeras förmånsrättsligt närmast före det egna kapitalet. Någon säkerhet behöver inte ställas för

garantierna. Löptiden för garantilånet är högst tio år men möjlighet finns till anstånd med amorteringarna i högst fem år om särskilda skäl föreligger. Samma räntesats tillämpas som för industrigarantilånen inom ramen för det statliga kreditstödet till hemslöjd, hantverk och småindustri. Om särskilda skäl föreligger kan räntebefrielse för lån mot strukturgaranti ges under högst tre år.

Samtliga nu nämnda stödåtgärder administreras av statens industriverk.

Genom bl. a. styrelsen för teknisk utveckling (STU) kanaliseras statligt stöd till forsknings- och utvecklingsverksamhet av betydelse för branschen.

Under budgetåren 1970/71—1975/76 har bidrag till exportfrämjande åtgärder, utbildning samt omställning beviljats med totalt ca 67 milj. kr. Om därtill läggs de bidrag om sammanlagt ca 13 milj. kr. till teknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet som har beviljats av STU har teko-industrierna under sexårsperioden erhållit statliga bidrag på ca 80 milj. kr. Vid utgången av budgetåret 1975/76 hade strukturgarantier för ca 38 milj. kr. lämnats till teko-industrierna.

Slutligen har under åren 1970—1976 stöd lämnats beklädnadsföretag i form av industrigarantilån samt hantverks- och industrilån med ca 61 milj. kr. resp. ca 38 milj. kr.

Utöver industripolitiska åtgärder har som nämnts beslut fattats även om åtgärder av *försörjningsberedskapspolitisk* natur samt om åtgärder inom ramen för *arbetsmarknads- och regionalpolitiken*. För att trygga försörjningsberedskapsviktig produktion har sedan december 1972 beviljats avskrivningslån och lånegarantier till belopp av ca 86 milj. kr. resp. ca 30 milj. kr. Den 31 december 1976 fanns härutöver ansökningar om sådana kreditstöd på ytterligare totalt ca 15 milj. kr. Under budgetåren 1970/71—1975/76 har vidare lokaliseringsstöd i form av bidrag och lån beviljats företag inom beklädnadssektorn till ett belopp av 86 milj. kr. Dessutom har under samma period regionalpolitiskt stöd i form av utbildnings- och sysselsättningsstöd lämnats med sammanlagt ca 107 milj. kr., merparten i samband med etableringen av Algots Nord AB.

På *handelspolitikens* område upprätthåller Sverige sedan länge en begränsning av importen av teko-varor från statshandelsländerna. Sverige har dessutom ingått en serie bilaterala textilbegränsningsavtal med främst asiatiska lågprisländer. Dessa avtal har ingåtts med stöd av ett sedan den 1 januari 1974 gällande internationellt avtal på textilområdet, det s. k. multifiberavtalet (MFA). Utöver ovannämnda begränsningar har Sverige i några fall unilateralt infört vissa importbegränsningar på tekoområdet. Sedan den 1 januari 1976 övervakas generellt importen till Sverige av vissa teko-varor genom importlicenser. Licenserna utfärdas utan kvantitativ begränsning.

Statsmakterna beslutade under våren 1976 om förstärkta åtgärder, främst genom ett särskilt tvåårigt rationaliseringsprogram för konfektionsindustrin omfattande avskrivningslån till rationaliseringsinvesteringar, ökade konsultinsatser och ökat stöd till teknisk utveckling. Den totala kostnaden för de industripolitiska åtgärder som beslutats för budgetåren 1976/77—1977/78 uppgår till totalt nära 95 milj. kr.

3 Utvecklingen inom teko-industrierna

Strukturomvandlingen i den svenska industrin har såväl i omfattning som i intensitet varit betydande under hela efterkrigstiden. Vissa delar av industrisektorn har härvid ökat sina andelar av industrins produktion och sysselsättning medan andra delar har stagnerat eller gått tillbaka. Under den senaste tioårsperioden har strukturomvandlingsprocessen inom industrin med särskild kraft drabbat teko-industrierna. Detta illustreras i följande sammanställning.

Industrins förädlingsvärde och sysselsättning procentuellt fördelad på branscher åren 1965, 1970 och 1975

Bransch	Förädlingsvärde			Sysselsättning			Förändring i antal anställda
	1965 %	1970 %	1975 %	1965 %	1970 %	1975 %	
Gruvindustri	4,2	2,9	2,5	1,8	1,5	1,6	— 2 700
Livsmedelsindustri	9,5	8,5	8,1	8,0	8,1	7,8	— 3 600
Beklädnadsindustri ¹	7,3	5,6	3,6	11,2	8,3	6,2	—46 600
Skogsindustri	15,3	16,2	16,4	15,4	15,0	14,7	— 9 200
Kemisk industri	8,5	8,7	10,0	6,7	7,1	7,4	5 100
Järn- och stålindustri	8,0	8,8	7,5	7,6	7,3	7,4	— 2 500
Verkstadsindustri	36,7	37,8	43,5	38,8	42,7	46,0	57 700
Övrig industri	10,5	11,5	8,4	10,5	9,9	8,9	—16 700
Hela industrin	100	100	100	100	100	100	—18 500

¹ Teko- och skoindustri.

De svenska teko-industrierna var länge hemmamarknadsindustrier och såväl import som export var av relativt blygsam omfattning. Förändringen i detta mönster, som medförde kris för textilindustrin redan under 1950-talet, blev för konfektionsindustrin klart markerad först några år in på 1960-talet.

Den förändring i det internationella handelsmönstret som har skett inom teko-områdena har för de svenska tillverkarna medfört en rad problem och branscherna har genomgått en genomgripande omvand-

lingsprocess. Liberaliseringen av den internationella handeln, och då i första hand den inomeuropeiska, har visserligen för de svenska tillverkarna inneburit vidgade exportmöjligheter men detta har inte kunnat uppväga effekterna av ett successivt skärpt konkurrenstryck från utländska tillverkare.

Eftersom importökningen vida har överträffat den samlade ökningen av export och inhemsk konsumtion har den *inhemska teko-produktionen* kommit att utvecklas på ett ogynnsamt sätt. Detta gäller framför allt konfektionsindustrin vars produktionsvolym gradvis har minskat under hela den senaste tioårsperioden. Flertalet produktområden har härvid drabbats och problemen har i vissa fall förstärkts av ändrade konsumtionsmönster. Hårt drabbade områden har varit lätt bomullskonfektion av standardkaraktär samt tyngre överplagg av traditionellt slag. Viss damkonfektion och fritidskonfektion är exempel på de få expansiva produktområdena. Inom textilindustrin låg produktionsvolymen år 1976 på i stort sett samma nivå som i mitten av 1960-talet. Även inom denna bransch har dock utvecklingen varit olika mellan enskilda produktgrupper. Trikåvaror, hemtextilier och vissa tekniska textilier har expanderat medan grundtextil produktion av garner och beklädnadsväv gått tillbaka. Detta har gällt inom både ylle- och bomullsindustrin.

Från *sysselsättningssynpunkt* har utvecklingen medfört besvärliga och ofta svår bemästrade problem. Sedan mitten av 1960-talet har antalet sysselsatta inom teko-industrierna minskat med 44 000. Sysselsättningsminskningen har i hög grad skett genom nedläggningar eller omfattande driftsinskränkningar. Sedan år 1965 beräknas sålunda 800—900 produktionsenheter inom teko-industrierna ha tvingats lägga ned verksamheten, vilket innebär att dessa branscher svarat för ungefär en tredjedel av samtliga nedläggningar inom industrisektorn under den senaste tioårsperioden.

Utvecklingen under åren 1975—1977

Efter några mycket besvärliga år i början av 1970-talet kom åren 1973 och 1974 att för teko-industrierna innebära ett visst mått av stabilisering. Under de senaste två åren har emellertid ånyo en markant försämring skett. Denna utveckling hänger samman med dels den kraftigt försämrade efterfrågesituationen på flera viktiga exportmarknader, dels den försämring av det relativa kostnadsläget som har skett för inhemska tillverkare gentemot utländska konkurrenter. Dessutom har en viss stagnation i den inhemska efterfrågan i konsumentledet inverkat negativt.

Den avsevärda avmattning som skedde i såväl *exporten* som *importen* av textila produkter under år 1975 tycks under år 1976 ha förbytts i en viss återhämtning. För perioden januari—oktober år 1976 kan öknings-tal noteras för samtliga större varugrupper i fråga om både export och

import i förhållande till motsvarande period år 1975. Vad gäller kläder (inkl. triksåplagg) har importen fortsatt att öka i relativt hög takt under åren 1975 och 1976. För exporten har däremot uppgången varit relativt blygsam. Under perioden januari—oktober 1976 ökade sålunda exportvärdet med endast drygt 6 % jämfört med motsvarande period år 1975. Volymmässigt torde därmed exporten ha minskt något. För de enskilda produktslagen kan emellertid avsevärda skillnader noteras. Sålunda har importen ökat särskilt kraftigt för damkonfektion och då i första hand dräkter, klänningar och kjolar, medan en minskad import kan noteras för flertalet varuslag inom herrkonfektion, framför allt tyngre plagg. Vad gäller exporten kan en likartad utveckling noteras, dvs. ökad export för dräkter, klänningar och kjolar, medan tung herrkonfektion har fått vidkännas påtagliga exportsvårigheter.

Vad gäller konsumenternas *efterfrågan* på kläder kunde under år 1975 noteras en totalt sett stagnerande utveckling som i allt väsentligt har fortgått under år 1976. Eftersom importökningen samtidigt klart överträffat exportökningen har den totala *inhemska produktionen* kommit att minska. Den minskade inhemska produktionen som gjort sig gällande för flertalet varuslag på klädområdet har alltså sitt ursprung i dels en stagnerande efterfrågan i konsumentledet, dels handelns ökade benägenhet att tillgodose denna efterfrågan med importerade produkter. Efter en viss stabilisering under åren 1972—1974 har sålunda produktionen av kläder minskat avsevärt under såväl år 1975 som år 1976. Sistnämnda år beräknas produktionsvolymen ha legat nära 15 % under 1974 års nivå. En likartad utveckling har under de senaste två åren ägt rum inom textilindustrin.

Sysselsättningsmässigt var utvecklingen under år 1975 relativt väl hävdad. Antalet anställda inom teko-industrierna minskade detta år med ca 2 000, eller ca 4 %, vilket var en måttlig nedgång mot bakgrund av den kraftiga minskning i produktionsvolym som samtidigt ägde rum. Denna utveckling kan sannolikt till stor del förklaras av den omfattande tillämpningen av korttidsvecka under år 1975.

Under år 1976 har emellertid sysselsättningen minskat kraftigt. Denna utveckling kunde skönjas redan mot slutet av år 1975 och början av år 1976 då antalet varsel började öka i snabb takt. För helåret 1976 beräknas antalet anställda inom teko-industrierna ha minskat med 5 500 personer, eller ca 10 %. Särskilt kraftig synes nedgången ha varit inom konfektionsindustrin, där sysselsättningsminskningen under år 1976 kan beräknas till 13—15 %. Detta är en väsentligt kraftigare sysselsättningsminskning än årsgenomsnittet för första hälften av 1970-talet som var ca 6 %.

Lönsamheten var år 1975 svag för teko-industrierna. En särskilt kraftig försämring kan noteras för textilindustrin. Räknat på bruttomarginalen — rörelseresultat före avskrivningar i förhållande till omsättningen

— rör det sig om en nedgång från 9 % år 1974 till 5 % år 1975. Särskilt utsatta har varit de större textilföretagen som totalt sett har haft en negativ avkastning på eget kapital år 1975. Även inom konfektionsindustrin har resultatförsämringen varit påtaglig, i första hand för de minsta företagen samt storföretagen. För ett flertal konfektionsföretag var avkastningen på eget kapital starkt negativ. Någon tillförlitlig officiell statistik föreligger ännu inte för år 1976 men mycket talar dock för att den resultatförsämring som inträdde år 1975 har forigått och för flera företag fördjupats.

Den markanta ökning av antalet varsel som har utfärdats under senare delen av år 1976 och början av år 1977 indikerar en fortsatt snabb sysselsättningsnedgång. Särskilt oroande är situationen för konfektionsindustrin, inom vilken inte mindre än 1 800 personer berördes av varsel enbart under andra halvåret 1976.

Den negativa bild av teko-industriernas utveckling under den närmaste framtiden som kommer till uttryck i varselstatistiken bekräftas av svaren på särskilda enkäter som arbetsgruppen har låtit utföra under december 1976 och i början av februari 1977. Även den barometerundersökning som konjunkturinstitutet genomförde i december 1976 bekräftar den pessimistiska framtidsbedömningen. Enligt konjunkturinstitutets undersökning var sålunda den försvagning av orderingången som för hela industrin inträdde under fjärde kvartalet 1976 särskilt påtaglig för bl. a. teko-industrierna. Företagen förutsåg således en ytterligare minskad orderingång under första kvartalet år 1977 från såväl hemma- som exportmarknaderna. Som följd av det försämrade efterfrågeläget planeras ytterligare nedskärningar av produktion och produktionskapacitet. Från sysselsättningsynpunkt bedömer företagen att utvecklingen under de två första kvartalen 1977 blir betydligt sämre än vad man trodde hösten 1976. Företagens planer visar på en starkt försämrad sysselsättning under första halvåret 1977.

4 Föredraganden

Riksdagen har vid flera tillfällen under 1970-talet beslutat om stödåtgärder för de svenska textil- och konfektions(teko)industrierna. Till följd av teko-industriernas nu utsatta läge bör ytterligare åtgärder övervägas.

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer senare i dag att förelägga regeringen förslag på det arbetsmarknadspolitiska området.

Innan jag tar upp förslagen till åtgärder på det industripolitiska området vill jag i korthet redovisa min syn på branschutvecklingen med särskild tonvikt på de förhållanden som jag anser motiverar särskilda och relativt långt gående åtgärder.

Strukturomvandlingen inom teko-industrierna

Teko-industrierna har under lång tid utsatts för omfattande strukturella påfrestningar, vilket har tagit sig uttryck i bl. a. minskad sysselsättning och stagnerande produktion.

Under perioden 1965—1976 minskade antalet sysselsatta i teko-industrierna med i genomsnitt 6 % per år. År 1965 arbetade i det närmaste 90 000 personer i teko-industriföretag och vid utgången av år 1976 ca 46 000, en minskning med ca 44 000 personer. På elva år har således teko-industrierna sysselsättningsmässigt halverats. Enligt preliminära beräkningar minskade antalet anställda med mer än 5 000 enbart under år 1976. Teko-industriernas andel av den totala industrisysselsättningen har därmed minskat från ca 10 % år 1965 till ca 5 % år 1976.

Även produktionsvolymen har utvecklats otillfredsställande. Härvid kan dock en väsentlig skillnad noteras mellan textilindustrin och konfektionsindustrin. Mätt i förädlingsvärde i 1968 års priser låg produktionen inom textilindustrin år 1976 på ungefär samma nivå som vid mitten av 1960-talet. För konfektionsindustrin sjönk däremot produktionen under samma period med ca 30 %. För hela industrisektorn har produktionsvolymen under den senaste tioårsperioden ökat med totalt drygt 40 %.

Den trendmässiga nedgången i sysselsättning och produktion inom teko-industrierna är yttre tecken på mer djupgående förändringar i branschernas verksamhetsbetingelser.

Teko-industrierna var länge utpräglade hemmamarknadsindustrier. Såväl import som export var av relativt blygsam omfattning. Under de senaste decennierna har emellertid branscherna vad gäller handelsmönstret genomgått en snabb internationaliseringsprocess som, vid sidan av vidgade exportmöjligheter, har inneburit också en kraftigt ökad importkonkurrens. Genom ett internationellt sett högt kostnadsläge utan kompenserande övertag i teknologiska hänseenden — det senare gäller särskilt för konfektionsindustrin — har teko-industriernas möjligheter att motstå ett ökat importtryck gradvis försämrats. Den liberalisering av främst den inomeuropeiska handeln som har genomförts under 1960- och 1970-talen har givetvis skärpt importkonkurrensen. Därtill har sannolikt medverkat också den genomgripande omstrukturering av detaljhandeln som under det gångna decenniet har skett inom konfektionsområdet. Genom tillkomsten av starka inköpsorganisationer med möjlighet att snabbt organisera omfattande import från olika delar av världen har de svensktillverkade produkternas konkurrensmöjligheter på hemmamarknaden ytterligare försvagats. Samtidigt har den inhemska konsumtionsutvecklingen varit svag med en tendens till stagnation.

De svenska företagen har sökt möta kombinationen av en stigande import och en dämpad konsumtionsutveckling genom att i ökad omfattning avsätta sin produktion på utländska marknader. Trots att export-

ansträngningarna för flera företag har varit framgångsrika har detta totalt sett inte kunnat kompensera en minskad avsättning på den svenska marknaden. En neddragning av produktionen har på många produktområden därmed varit ofrånkomlig. Detta gäller framför allt för konfektionsindustrin men också för vissa varuslag på det textila området. Samtidigt har produktiviteten inom teko-industrierna ökat i snabb takt. Särskilt kraftig har produktivitetstillväxten varit inom textilindustrin med ökningstal under den gångna tioårsperioden som väsentligt överstiger genomsnittet för hela industrisektorn. Sammantaget har detta resulterat i den kraftiga sysselsättningsminskning inom teko-industrierna som jag har redogjort för.

Detta är en sammanfattning av de viktigaste dragen i den utveckling som har kännetecknat svensk teko-industri sedan början av 1960-talet.

Sett i ett vidare perspektiv handlar strukturomvandlingen inom industrisektorn om att omfördela resurserna från stagnerande eller krympande produktionsområden till mer konkurrenskraftiga näringar. Den genomgripande strukturomvandling som har skett inom teko-industrierna har härvid inneburit att produktionsresurser successivt förts över till andra sektorer med sannolikt väsentliga, långsiktiga samhällsekonomiska vinster som följd totalt sett. Detta har dock inte kunnat ske utan avsevärda påfrestningar för såväl enskilda individer som för de orter som har drabbats. Mot den bakgrunden har omvandlingsprocessen krävt ett gradvis ökat engagemang från statsmakternas sida. Åtgärder av industri-, försörjningsberedskaps- samt sysselsättnings- och regionalpolitisk natur har vid ett flertal tillfällen beslutats av riksdagen. Industripolitiskt har härvid utgångspunkten varit att värna om och stärka effektiviteten i företagen. Försörjningsberedskapspolitiskt har syftet varit att garantera produktionskapacitet för vissa varor inför ett eventuellt avspärrningsläge. Sysselsättnings- och regionalpolitiskt har målsättningen varit att medverka till att strukturomvandlingen kan ske i socialt acceptabla former.

De industripolitiska åtgärderna är till sin natur långsiktiga. De syftar till att underlätta företagets anpassning till ändrade marknadsförhållanden och arbetsbetingelser i övrigt. Stöd till utbildning för att höja kunskapsnivån inom branscherna, intern rationalisering, strukturella omställningar, exportfrämjande åtgärder samt forskning och utveckling är åtgärder vilka samtliga syftar till att förbättra den långsiktiga konkurrenskraften och därmed säkra sysselsättningen i berörda företag. Under budgetåren 1970/71—1975/76 har industripolitiskt stöd i detta syfte utgått i form av bidrag med ca 80 milj. kr.

För att trygga produktionskapacitet som bedömts viktig av försörjningsberedskapsskäl har sedan december 1972 avskrivningslån beviljats till företag inom textilindustrin med totalt ca 86 milj. kr.

Under budgetåren 1970/71—1975/76 har lokaliseringsstöd i form av

bidrag beviljats företag inom teko-industrierna med totalt ca 25 milj. kr. Dessutom har under samma period regionalpolitiskt utbildnings- och sysselsättningsstöd lämnats med sammanlagt 107 milj. kr., merparten i samband med etableringen av Algots Nord AB.

Under budgetåren 1970/71—1975/76 har därmed företag inom teko-industrierna beviljats stöd i form av bidrag med sammanlagt nära 300 milj. kr. Därtill skall läggas direkt stöd i andra former än bidrag — lån och statliga garantier — samt indirekta former av stöd t. ex. genom statlig och kommunal upphandling.

En sammanfattning av det industripolitiska, försörjningsberedskapspolitiska samt arbetsmarknads- och regionalpolitiska stödet till teko-industrierna under de sex första budgetåren under 1970-talet föreligger i en särskild sammanställning, vilken bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *underbilaga 1*.

Den samlade effekten av de åtgärder jag nu har nämnt har varit god. Företrädare såväl för företagen och de anställda som för ansvariga myndigheter vitsordar att de industripolitiska åtgärderna har stärkt konkurrenskraften och gynnsamt påverkat strukturomvandlingsförloppet. De s. k. avskrivningslånen som sedan år 1972 har utgått till investeringar i försörjningsberedskapsviktig produktionskapacitet har likaså fått omvitnat stor betydelse.

Av skäl som jag skall ange i det följande finns det emellertid fog för att hävda att påfrestningarna för teko-industrierna under åren 1975 och 1976 i viktiga hänseenden har varit exceptionella. Detta har skapat ett utgångsläge inför år 1977 som är mycket oroande. Företagens möjligheter att på ett balanserat sätt anpassa verksamheten till ändrade marknads- och konkurrensförhållanden har försämrats. Detta tar sig främst uttryck i att många företag nu tvingas överväga omedelbara och långtgående åtgärder, ofta med omfattande driftsinskränkningar som följd. De befintliga industri- och sysselsättningspolitiska medlen synes i dagsläget inte tillräckliga för att säkerställa en kontrollerad anpassning av verksamheten till ändrade förhållanden.

Den aktuella problembilden för teko-industrierna

Den särskilt svaga utvecklingen under åren 1975 och 1976 förklaras i princip av samma strukturepåverkande faktorer som jag tidigare har redogjort för. I vissa avseenden har dock en accentuering skett.

Således har exempelvis efterfrågan från flera viktiga exportmarknader minskat kraftigt. Den snabba exportökning som har skett sedan början av 1960-talet har förbytts i stagnation och år 1975 understeg exportvärdet 1974 års nivå. Om hänsyn tas till prisutvecklingen är det fråga om en inte oväsentlig exportminskning, sannolikt för första gången sedan början av 1960-talet. Tillgänglig statistik indikerar att 1976 års

exportvärde endast obetydligt översteg 1975 års nivå. Den volymmässiga exportutvecklingen har därmed varit fortsatt svag.

Samtidigt med den svaga efterfrågeutvecklingen, som har gällt även den inhemska marknaden, har under de senaste åren det relativa kostnadsläget gentemot utländska tillverkare drastiskt förändrats och uppenbarligen vidgat redan existerande kostnadsskillnader mellan inom och utom landet producerade varor. Något förenklat kan sägas att svensk teko-industri utsatts för tryck från två håll, nämligen dels från marknadssidan genom en stagnerande efterfrågan, dels från kostnadssidan genom en försämring i det relativa produktionskostnadsläget som i hög grad har medverkat till att minska utrymmet för svensktillverkade produkter såväl inom som utom landet.

Enligt min mening kan det hävdas att de problem som teko-industrierna nu står inför är allvarligare och mer omfattande än under tidigare perioder med starka konjunkturella och strukturella påfrestningar för branschen, t. ex. i början av 1970-talet.

Jag vill härvidlag peka på fyra förhållanden.

För det första. Under år 1975 försämrades lönsamheten markant för flertalet företag inom teko-industrierna. Det gällde särskilt för textilindustrin, men även inom konfektionsindustrin var resultatförsämringen under år 1975 påtaglig och skedde dessutom från en lägre nivå än för textilindustrin. Mycket talar för att den resultatförsämring som inträffade år 1975 har fortsatt och för flera företag fördjupats, särskilt inom konfektionsindustrin. En enkät till plaggtillverkande företag som genomfördes i december 1976 indikerar att minst hälften av de tillfrågade företagen arbetar utan lönsamhet. Av enkätsvaren framgår vidare att inte mindre än 75 % av företagen räknar med nollresultat eller förlust under år 1977.

I detta perspektiv har kraftiga neddragningar i produktion och sysselsättning beslutats eller är under planering i många företag. Det kan enligt min mening inte uteslutas att produktionsinskränkningarna i rådande läge kan komma att beröra också sådana företag och produktionsområden som långsiktigt skulle kunna ha goda konkurrensförutsättningar. Det skulle ge en kapitalförstöring och en förändring i arbetsmarknadsstrukturen som samhällsekonomiskt sannolikt medför högre kostnader än intäkter.

För det andra har en pressad lönsamhetsutveckling under lång tid gradvis lett till en för många företag försämrad finansiell struktur med ökade kapitalkostnader som följd. Denna tendens har accentuerats under de senaste två åren.

För det tredje kan takten i sysselsättningsneddragningen inom teko-industrierna — i varje fall sett över perioden 1976—77 — väntas bli högre än under tidigare perioder med stora påfrestningar för branscherna.

En ny enkät som genomfördes i början av februari 1977 visar på en sysselsättningsnedgång inom konfektionsindustrin (inkl. trikåplagg) i storleksordningen 15 % under år 1977. Ca 75 företag inom teko-industrierna är enligt bedömningar som har gjorts i detta sammanhang i riskzonen för nedläggning under år 1977. Antalet anställda i dessa företag uppgår till ca 2 000.

Det torde mot denna bakgrund inte vara orealistiskt att räkna med att 5 000—7 000 personer anställda i teko-företag kan komma att förlora sina arbeten under år 1977. Det skulle innebära att sysselsättningsminskningen skulle bli minst lika kraftig som under år 1976 och därmed innebära en fördubbling i nedgångstakten jämfört med årsgenomsnittet under 1970-talets fem första år.

För det fjärde måste denna negativa sysselsättningsbild sättas i relation till utvecklingen inom andra delar av samhällsekonomin. Möjligheterna för andra sektorer att på kort sikt absorbera friställda resurser från tillbakagående branscher synes i dag vara väsentligt sämre än t. ex. i början av 1970-talet. För vissa regioner och orter är detta förhållande särskilt markant. I exempelvis Borås kommun har hittills under 1970-talet antalet anställda i teko-industrierna minskat från omkring 16 000 till omkring 10 000. Såvitt nu kan bedömas kan nedgången komma att fortsätta i en avsevärt högre takt under de närmaste åren samtidigt som möjligheterna att på kort sikt skapa alternativ sysselsättning inom andra näringar i kommunen synes vara sämre än i början av 1970-talet.

Även av andra skäl finns anledning till oro. Således svarade teko-industrierna under år 1976 för i det närmaste hälften av alla varsel som berörde kvinnor inom industrin. Till detta förhållande kan läggas den ogynnsamma åldersfördelningen inom branscherna med omkring en tredjedel av arbetsstyrkan äldre än 50 år och med en betydande regional koncentration av produktionen. Mer än en tredjedel av antalet sysselsatta arbetar i företag inom Älvsborgs län.

Jag vill i detta sammanhang även peka på att teko-industrierna genom sina produktionsbetingelser i många fall har svårigheter att utnyttja vissa sysselsättningsuppehållande åtgärder, t. ex. det särskilda lagerstödet. Detta torde gälla för i synnerhet företag inom konfektionsindustrin.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört förordar jag efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet extraordinära åtgärder för teko-industrierna.

Sålunda bör ett system med *särskilda strukturgarantier* införas under en begränsad tid. Lån mot sådan statlig garanti bör under två år vara ränte- och amorteringsfritt. Särskild strukturgaranti bör efter prövning i varje enskilt fall beviljas endast sådana teko-företag som kan bedömas vara livskraftiga i det längre perspektivet.

Vidare kommer chefen för arbetsmarknadsdepartementet senare denna

dag att förorda att *ett särskilt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft* skall kunna utgå till de teko-företag som under år 1977 inte varslar om driftsinskränkning eller nedläggning resp. återtar meddelade men ej effektuerade varsel.

Vad gäller den tidsmässiga aspekten på de extraordinära åtgärderna vill jag anföra följande.

Bilden av teko-industriernas hittillsvarande utveckling är relativt dys-ter. Det gäller inte minst förloppet under åren 1975 och 1976 och den väntade utvecklingen för det närmast kommande året. Det finns dock anledning att betona att flera faktorer har, som jag tidigare har nämnt, samverkat till uppkomsten av den besvärliga situation som branscherna i dag befinner sig i. Flera av dessa är svåra eller omöjliga att påverka i ett nationellt perspektiv. Jag vill härvid exemplifiera med vissa förhållanden som rör exportens utveckling.

Den snabbt expanderande exporten under 1960-talet och under de första åren av 1970-talet, antyder att svenska teko-produkter i grunden är attraktiva på den internationella marknaden. Konfektionerade produkter utgör härvidlag inget undantag. Orsakerna till den stagnerande exporten under åren 1975 och 1976 är flera. Jag vill dock i sammanhanget särskilt peka på den stora påverkan på exporten av konfektionerade produkter som efterfrågebortfallet från den engelska marknaden med all sannolikhet har haft. De relativt kraftiga valutamässiga förändringar som det brittiska pundet har undergått under de gångna två åren kan sannolikt härvid på ett långt mera avgörande sätt än t. ex. det höjda svenska lönekostnadsläget, förklara den drastiska minskning av exporten till denna marknad som har drabbat många svenska teko-företag.

I denna förklaring ligger givetvis en möjlighet att läget relativt snabbt kan förbättras. En väntad konjunkturuppgång i västvärlden torde kunna medverka till att en återhämtning kan komma snabbt. En förbättrad konjunktur påverkar likaså som regel gynnsamt den inhemska konsumtionen av teko-produkter.

Statsmakterna bör medverka till att de många faktiskt eller potentiellt livskraftiga företag som finns inom teko-industrierna ges möjligheter att på bästa sätt klara den svåra situation som nu råder. Ur sysselsättningspolitisk synvinkel finns det dessutom i dagsläget anledning att mera generellt medverka till att visst rådrum skapas i den intensiva omstrukturering som just nu pågår.

De extraordinära åtgärderna bör således vara av temporär natur. Jag förordar att särskilda strukturgarantier skall kunna beviljas längst t. o. m. den 30 juni 1978. Chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer senare denna dag att förorda att det särskilda sysselsättningsbidraget för äldre arbetskraft skall kunna utgå längst t. o. m. den 31 december 1977.

Jag övergår nu till att närmare redovisa de industripolitiska åtgärder som är aktuella.

Särskilda strukturgarantier

Utgångspunkt för förslaget om särskilda strukturgarantier är de problem för teko-industrierna som jag tidigare har redogjort för. Två förhållanden bör härvid enligt min mening särskilt framhållas.

Den pressade lönsamheten under lång tid inom stora delar av teko-industrierna har, som jag redan har antytt, för flertalet företag resulterat i en successiv försämring av den finansiella strukturen. Ett i takt med inflationen ökat behov av bl. a. rörelsekapital har lett till en successiv försämring av soliditeten och en ökad räntebelastning för företagen. Även vad gäller strukturen på det främmande kapitalet har för flera företag en markant försämring skett och då i första hand under de senaste åren. Sålunda har upplåning av kortfristigt kapital till relativt höga räntekostnader kommit att utgöra en växande andel av den totala externa upplåningen. De ökade ränte- och amorteringskrav som härigenom har vuxit fram har, vid sidan av marknads- och produktionskostnadsmässiga faktorer, ytterligare försämrat möjligheterna för teko-företagen att möta framtiden.

De särskilda strukturgarantierna bör ha som ett syfte att medverka till att teko-industriernas finansiella förhållanden kan förbättras.

Vidare bör de särskilda strukturgarantierna utformas så att de företag som beviljas garantier ges ett incitament till att något mera långsiktigt och kontrollerat än vad det pressade läget i dag i många fall möjliggör, anpassa produktion och produktionsapparat till ändrade marknadsförhållanden.

Jag vill i detta sammanhang något beröra frågan om företagens interna omstruktureringsverksamhet. Inom flertalet industriföretag pågår ständigt ett arbete som syftar till att ersätta olönsam tillverkning med nya, konkurrenskraftiga produkter. Det är en långsiktig process som ofta är förknippad med stort risktagande och höga kostnader. Inom branscher under stark omstrukturering har företagen inte sällan otillräckliga resurser, såväl ekonomiskt som personellt, att själva klara sådana omställningar.

Flertalet av teko-branschernas företag torde således i dag ha begränsade möjligheter att av egen kraft klara en produktmässig omorientering. Det gäller särskilt i de fall det är fråga om mer långtgående förändringar i produktionsinriktningen, exempelvis övergång till produktion utanför det egna branschområdet. För teko-företag som i det längre perspektivet av marknads- eller andra skäl måste upphöra med sin traditionella verksamhet är den typ av produktmässig omorientering jag nu har nämnt särskilt angelägen. För att denna process skall bli fruktbar från sysselsättningssynpunkt måste den emellertid ske systematiskt och på ett planmässigt sätt. Som jag redan nämnt står det dock helt klart att en ändrad produktionsinriktning inom enskilda företag både är förenad med stora risker och kräver avsevärda insatser såväl av personell som

ekonomisk art.

Enligt min mening bör prövas vilka möjligheter som kan finnas att för enskilda teko-företag åstadkomma en förändring av produktionsinriktningen genom en samlad och målinriktad insats av dels stöd för aktivt sökande efter ny produktionsinriktning, dels stöd för finansiering av vissa utvecklings-, marknads- och maskininvesteringar i samband härmed och dels stöd till utbildningsinsatser. Genom statsmakternas beslut våren 1976 kan bidrag till konsultundersökningar utgå för att undersöka bl. a. teko-företags förutsättningar att övergå till produktion inom andra branschområden (prop. 1975/76: 206, NU 1975/76: 70, rskr 1975/76: 415). De särskilda strukturgarantierna bör utformas så att intern omstrukturering i den mening som jag här angivit, underlättas.

År 1972 beslutade riksdagen (prop. 1972: 46, NU 1972: 32, rskr 1972: 195) att införa ett system med statliga lånegarantier för att medverka till en planmässig strukturomvandling inom bl. a. teko-industrierna. Sådan s. k. strukturgaranti skulle ha som främsta syfte att underlätta för lönsamma företag med goda framtidsutsikter att expandera genom förvärv av företag eller driftsenheter. Vid utgången av budgetåret 1975/76 hade strukturgarantier motsvarande ett belopp av ca 67 milj. kr. beviljats, varav till företag inom teko-industrierna ca 38 milj. kr. I budgetpropositionen 1977 har föreslagits att ramen för strukturgarantier höjs från nuvarande 125 milj. kr. till 155 milj. kr.

Enligt min mening bör detta system med strukturgarantier kunna bilda utgångspunkt också för förslaget om särskilda strukturgarantier. Jag bedömer det mer ändamålsenligt att för företag inom teko-industrierna tillfälligt ändra villkoren för det befintliga systemet med strukturgarantier än att införa ett helt nytt industripolitiskt instrument. Jag förordar således att ett system med särskilda strukturgarantier enligt riktlinjer som jag i det följande skall ange, under budgetåret 1977/78 för företag inom teko-industrierna ersätter det system med strukturgarantier som nu gäller. Administrativt ger ett sådant förfarande stora fördelar. Vidare kommer för företagen systemet med särskilda strukturgarantier att fullt ut ersätta det nuvarande systemet med strukturgarantier.

Efter samråd med cheferna för handels- och arbetsmarknadsdepartementen förordar jag i vad avser den branschmässiga avgränsningen att förutom teko-industrierna även tillverkning av rayonfiber skall kunna komma i fråga för särskilda strukturgarantier.

Särskilda strukturgarantier bör kunna utgå endast till företag som kan bedömas ha förutsättningar för att långsiktigt upprätthålla en lönsam produktion. Jag förordar att garanti normalt skall kunna utgå med ett belopp som svarar mot högst det egna kapitalet. Om särskilda skäl föreligger bör undantag kunna göras från denna huvudregel.

Som jag nyss har anfört skall särskild strukturgaranti kunna beviljas

längst t. o. m. den 30 juni 1978. Lån mot särskild strukturgaranti bör vara ränte- och amorteringsfritt under två år. Lånet bör därefter löpa med ränta och återbetalas under längst en tioårsperiod.

Säkerhet skall inte behöva ställas för garantin.

Förmånsrättsligt bör de särskilda strukturgarantierna ha samma ställning som de nu gällande strukturgarantierna, dvs. närmast det egna kapitalet.

Särskilda strukturgarantier bör beviljas på grundval av dels sedvanlig kreditbedömning, dels en utredning av företagets marknads-, produktions- och managementsmässiga förutsättningar. Som ett villkor för beviljande av garanti bör gälla att företagets styrelse har fastställt en konkret plan för utveckling och rationalisering av företagets verksamhet.

Ansvar för att bevilja särskilda strukturgarantier bör åvila statens industriverk.

Under förutsättning av att låntagaren enligt nämnda plan avser att genomföra viktiga strukturella åtgärder inom det egna företaget eller att medverka i en effektivitetsbefrämjande omstrukturering som också berör andra företag, bör statens industriverk ha möjlighet att efter en glidande skala avskriya upp till 25 % av lån mot särskild strukturgaranti. Denna avskrivning bör överenskommas vid beslut om garanti men vara villkorlig i den meningen att avskrivningen verkställs först sedan planerade åtgärder har genomförts eller företaget enligt statens industriverks bedömning under ändrade betingelser har fullgjort vad som rimligen kan krävas. Beslut om avskrivning av lån mot särskild strukturgaranti bör vara fattat inom två år från beslut om beviljande av garanti.

Att i detta sammanhang närmare ange vilka strukturella initiativ och åtgärder från låntagarens sida som skall ge möjlighet till avskrivning av viss del av lån mot särskild strukturgaranti är enligt min mening olämpligt. Jag vill dock framhålla att avsikten är att vidga den relativt snäva avgränsning som gäller för befintliga strukturgarantier, där det viktigaste syftet är, som jag har framhållit, att stimulera och underlätta för framgångsrika företag att förvärva andra företag eller driftsenheter. Detta är endast ett exempel på en strukturell förändring som kan vara viktig för berörda företag. Mindre långtgående strukturella projekt avseende t. ex. samarbete och samordning mellan två eller flera företag, är ett annat exempel. Produktmässig omstrukturering inom det egna företaget, är ett tredje exempel. Det är viktigt att understryka att samgåenden, samarbete eller intern omstrukturering inte får bli självändamål. Målet för den typ av åtgärder som jag nu gett exempel på är att uppnå förbättrad lönsamhet och konkurrenskraft för berörda företag.

Det ligger i linje med vad jag tidigare har anfört att lån mot särskild strukturgaranti har dubbla syften, nämligen dels att medverka till en förbättring av den finansiella strukturen i företagen, dels att ge ett

incitament till lönsamhetsbefrämjande strukturella åtgärder från företagens sida. En klar gränsdragning mellan dessa två syften låter sig i praktiken inte göra. Än mindre är det möjligt att på förhand ha en väl underbyggd uppfattning om behovets fördelning på de två användningsområdena. Jag har schablonmässigt räknat med att behovet fördelas ungefär lika mellan de båda områdena. I sammanhanget finner jag det viktigt att framhålla att företag i princip bör vara stödberättigade för ettdera av dessa syften, eller givetvis för båda i kombination.

I det första fallet är det fråga om en icke-projektbunden kreditgivning på gynnsamma, men i allt väsentligt kommersiella villkor. Möjlighet till avskrivning bör inte föreligga. Inga särskilda begränsningar av företagets användning av lånen bör ställas upp på förhand. Däremot bör givetvis gälla att användningen skall anges i den utvecklings- och rationaliseringsplan som jag tidigare nämnt om. I det andra fallet är det fråga om ett huvudsakligen projektbaserat stöd med starkare subventionsinslag.

Jag har nu angett de allmänna riktlinjerna för ett system med särskilda strukturgarantier. Det ankommer på regeringen att meddela närmare föreskrifter för dessa garantier. Jag vill dock redan nu understryka nödvändigheten av att statens industriverk i samråd med företrädare för företagen och de anställda lägger fast de operativa riktlinjer som skall gälla för tillämpningen. Det är enligt min mening också nödvändigt att industriverket i beredningen av enskilda garantiärenden inhämtar synpunkter från de fackliga organisationernas och branschorganisationernas företrädare. Det bör ankomma på industriverket att finna lämpliga former för sådant samråd och för den löpande kontakten i samband med behandlingen av ärendena. Jag avser föreslå regeringen att instruktioner av denna innebörd lämnas verket.

Jag beräknar att ramen för särskilda strukturgarantier bör vara 150 milj. kr. I enlighet med vad jag tidigare har anfört bör samtidigt den för budgetåret 1977/78 föreslagna ramen för strukturgarantier kunna sänkas från 155 milj. kr. till 120 milj. kr. Som en följd härav bör även anslaget för räntebefrielse vid strukturgarantier, som i budgetpropositionen 1977 har föreslagits uppgå till 3 225 000 kr. för budgetåret 1977/78, sänkas till 1 milj. kr.

Ersättning för räntebefrielse bör utbetalas av statens industriverk som även bör ha ansvaret för att ersättningsmässigt reglera den avskrivning av viss del av lån mot särskild strukturgaranti som kan bli aktuell. För dessa ändamål bör på statsbudgeten för budgetåret 1977/78 föras upp dels ett nytt förslagsanslag benämnt Kostnader för räntebefrielse vid särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna, dels ett nytt reservationsanslag benämnt Kostnader för avskrivning av lån mot särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna.

Kostnaderna för räntebefrielse för lån mot särskild strukturgaranti för budgetåret 1977/78 beräknar jag till 13 milj. kr. och kostnaderna för avskrivning av sådana lån till 10 milj. kr. och sammanlagt för hela stödperioden till 36 milj. kr. resp. 19 milj. kr.

På samma sätt som gäller för nuvarande strukturgarantier bör statens industriverk svara för att beviljade särskilda strukturgarantier infrias i den mån så skulle komma att krävas. Jag finner dock inte anledning att nu förorda någon ändring av anslaget Täckande av förluster på grund av strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher.

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer senare denna dag att förorda att särskilt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft skall kunna utgå under år 1977 inom en ram av 125 milj. kr. Sammanlagt skulle därmed de extraordinära industri- och sysselsättningspolitiska åtgärderna uppgå till 275 milj. kr., varav 150 milj. kr. i form av garantier. Därtill skall läggas kostnaderna för räntebefrielse och avskrivning av lån mot särskild strukturgaranti, vilka totalt för stödperioden beräknats uppgå till 55 milj. kr.

Jag finner det angeläget att här understryka att syftet med det särskilda åtgärds paketet självfallet inte är att bevara en orationell branschstruktur genom att olönsamma företag med statsstöd kan fortsätta sin verksamhet. Även om det föreslagna extraordinära stödet kan synas beloppsmässigt stort, torde det inte finnas anledning befara att en effektivitetsmässigt motiverad strukturuomvandling av branscherna hejdas. Sysselsättningspolitiskt är målsättningen att dämpa takten i sysselsättningsnedgången inom teko-industrierna. Industripolitiskt är målsättningen att medverka till att teko-företagens finansiella struktur förbättras och att strukturuomvandlingen kan ske i balanserade och kontrollerbara former.

Jag vill understryka att förslaget till extraordinära åtgärder givetvis inte ersätter mer långsiktigt verkande insatser från samhällets sida för att stärka teko-industriernas konkurrenskraft. Jag skall strax redogöra för vissa förslag till förändringar och utvidgningar av befintliga industripolitiska åtgärder, vilka samtliga kan sägas ha en mer långsiktig målsättning.

Det torde ha framgått av vad jag hittills anfört att strukturuomvandlingen av de svenska teko-industrierna kommer att fortgå. Det kommer med all säkerhet liksom hittills, att ställas anspråk på att statsmakterna på olika sätt skall medverka till att denna strukturella process kan ske i lugna former med ett minimum av påfrestningar för de människor, orter och regioner som berörs.

Det är enligt min mening av värde att insatser från samhällets sida utformas och uppföljs i nära kontakt med företrädare för de anställda och företagen. I en gemensam skrivelse från Beklädnadsarbe-

tarnas förbund, Sveriges Arbetsledareförbund och Svenska industri-tjänstemannaförbundet av den 23 november 1976 begärs att ett branschråd för beklädnadsindustrin skall inrättas. Jag är mot bakgrund av vad jag här anfört beredd att tillmötesgå detta önskemål och avser således att inhämta regeringens bemyndigande att tillkalla ett branschråd för teko-industrierna. Förutom företrädare för företagen och de anställda anser jag att representanter för berörda myndigheter skall kunna ingå i rådet.

Övriga industripolitiska åtgärder

Det tvååriga rationaliseringsprogrammet för i första hand konfektionsindustrin — omfattande dels avskrivningslån för investeringar i effektivitetshöjande produktionsutrustning, dels stöd till utveckling av metoder och system för tillverkning av kläder och dels bidrag till konsultinsatser vid införande av ny produktionsteknik i företagen — har varit i kraft sedan den 1 juli 1976. Vid riksdagens behandling av förslaget om rationaliseringsprogrammet (prop. 1975/76: 206) föreslogs att den i propositionen angivna programtiden på två år skulle ökas till fem år. Riksdagen beslöt att som sin mening ge regeringen tillkänna att, om rationaliseringsprogrammet skall få avsedd effekt, mycket talar för att det bör förlängas och omfatta totalt fem år. Riksdagen förutsatte att denna fråga skulle komma att noga övervägas i god tid innan tvåårsperioden har löpt ut (NU 1975/76: 70, rskr 1975/76: 415).

Det synsätt som har kommit till uttryck i riksdagens beslut med anledning av prop. 1975/76: 206, delas även av statens industriverk. Enligt verkets erfarenheter av de branschfrämjande åtgärderna för olika industribranscher behövs en relativt lång programtid för att den typ av åtgärder det här är fråga om skall få avsedd effekt. Den gradvisa försämring av konfektionsindustrins situation som alltjämt sker är enligt min mening i sig ett fullt tillräckligt skäl för att en förlängning av rationaliseringsprogrammet bör ske. Å andra sidan anser jag inte att det finns en väl grundad anledning att föreslå en så lång programperiod som fem år. Jag förordar således att rationaliseringsprogrammet förlängs med ett tredje år, nämligen budgetåret 1978/79.

Bidrag i form av rationaliseringslån för konfektionsindustrin kan enligt gällande regler utgå med högst 50 % av de totala investeringskostnaderna i samband med omfattande strukturförändringar och med högst 25 % i övriga fall. Vid riksdagsbehandlingen våren 1976 av regeringens förslag om rationaliseringsprogrammet avslogs ett motionsyrkande om höjda lånegränser från resp. 50 till 75 % och från 25 till 50 %. Riksdagen beslöt att instämma i näringsutskottets uttalande (NU 1975/76: 70 s. 8) att höjda lånegränser skulle förutsätta höjd låneram i förhållande till regeringens förslag. Riksdagen var inte beredd till-

styrka en sådan ramhöjning men förutsatte att frågan om en höjning av lånegränserna skulle komma att övervägas (rskr 1975/76: 415).

Flera skäl talar mot en högre låneandel än 50 %. Jag förordar att nu gällande högsta lånegräns om 50 % behålls men med något uppmjukade regler. Sålunda bör 50 % i låneandel kunna komma i fråga också vid investeringar som mycket påtagligt höjer effektiviteten inom ett enskilt företag. En förutsättning bör dock vara att investeringen kan sägas ha en betydelse som går utöver det egna företaget genom att t. ex. ny produktionsteknik prövas till nytta för branschen. För andra projekt med mindre strukturella effekter bör lägre låneandelar komma i fråga. Den lägre lånegränsen om 25 % kan enligt min mening slopas. Industriverket bör självt få fastställa riktlinjer för lånegränser understigande 50 %. För att de föreslagna regeländringarna snabbt skall få avsedd effekt bör industriverket bemyndigas att — i avvaktan på riksdagens beslut — bevilja lån enligt de ändrade riktlinjerna. Jag återkommer här till senare denna dag.

Förslaget till ändring av reglerna för rationaliseringslånen bör kunna genomföras utan en höjning av låneramens nivå. Den i budgetpropositionen 1977 föreslagna ramen av 20 milj. kr. för budgetåret 1977/78 anser jag sålunda vara tillräcklig. För budgetåret 1978/79 räknar jag med en oförändrad ram av 20 milj. kr.

Rationaliseringsprogrammet för konfektionsindustrin är enligt gällande riktlinjer inriktat på plaggtillverkande industri, dvs. konfektionsindustrin samt den plaggtillverkning som sker inom textilindustrins triksåktor. Med denna avgränsning vänder sig programmet även till relativt kapitalintensiv tillverkning av vissa plagg. Samtidigt faller arbetsintensiv konfektionering av andra produkter än plagg utanför programmet. Syftet med rationaliseringsprogrammet är emellertid att stärka konkurrenskraften inom främst sådan tillverkning som i dag är i hög grad arbetsintensiv. Jag förordar att programmets inriktning ändras till att avse arbetsintensiv produktion av i första hand plagg men även av andra konfektionerade teko-produkter.

I fråga om övriga industripolitiska åtgärder för teko-industrierna — bidrag till konsultundersökningar i omställningsfrämjande syfte, utbildningsåtgärder och exportfrämjande åtgärder — har riksdagen redan beslutat om fortsatt löptid under budgetåret 1977/78. Jag förordar att också dessa åtgärder förlängs att omfatta även budgetåret 1978/79. Det försämrade läget inom stora delar av teko-industrierna gör det enligt min mening nödvändigt att överväga även anslagsmässiga och andra förstärkningar av dessa åtgärder.

Bidragen till konsultundersökningar kan enligt gällande regler utgå för att anlita utomstående expertis för undersökningar i omställningsfrämjande syfte. Reglerna medger dock inte att bidrag utnyttjas för att

anlita utomstående expertis för att förstärka ett företags administrativa ledning.

Enligt vad jag har erfarit föreligger ofta ett behov av att under viss tid kunna komplettera ett företags administrativa ledning med utomstående expertis t. ex. efter det att ett internt omställningsprojekt eller ett samverkansprojekt har slutförts. Särskilt vid större samverkansprojekt har detta bedömts önskvärt. Behov av externa företagsledningstjänster föreligger ibland även vid bl. a. företagsrekonstruktioner, generationsväxlingar och företagsnedläggningar.

Mot denna bakgrund förordar jag att konsultbidrag skall kunna utgå för att under viss tid komplettera företagens administrativa ledning i sådana fall som jag nu har gett exempel på.

Jag har tidigare redovisat förslag om förstärkta statliga insatser i form av särskilda strukturgarantier. Beviljandet av dessa bör enligt mitt förslag baseras på utredningar om bl. a. företagens konkurrensförutsättningar. Bland villkoren för beviljande av garanti har jag angett att företagen skall ha fastställt en utvecklings- och rationaliseringsplan. Jag räknar med att ökade konsultinsatser med statligt stöd kan behöva sättas in i dessa sammanhang. Ökade insatser i form av konsultbidrag bör vidare göras för att främja teko-företagens omorientering till nya produktområden. För att tillgodose dessa behov och möjliggöra insatser i fråga om företagens administrativa ledning enligt den ändring av reglerna för konsultbidragen som jag har förordat bör ramen för utbildnings- och konsultinsatser avseende teko-industrierna som i budgetpropositionen 1977 har beräknats till 12 milj. kr. för budgetåret 1977/78 höjas med 4 milj. kr. till 16 milj. kr. Åtgärderna bör fortsätta på denna högre nivå under budgetåret 1978/79.

I rationaliseringsprogrammet för konfektionsindustrin ingår även insatser för teknisk utveckling i form av ökat stöd från styrelsen för teknisk utveckling av metoder och system för tillverkning av kläder. För budgetåren 1976/77—1977/78 har totalt 4 milj. kr. avsatts för sådant stöd. Efter samråd med statsrådet Johansson räknar jag med att ca 3 milj. kr. kommer att stå till förfogande under budgetåret 1978/79 för fortsatt stöd till teknisk utveckling inom konfektionsområdet.

Även i fråga om exportfrämjande åtgärder föreligger behov av förstärkta insatser. Under de senaste två åren har förutsättningarna för den svenska teko-exporten försämrats avsevärt. En del av de inbrytningar på exportmarknaderna som svenska teko-företag med framgång har gjort tidigare under 1970-talet riskerar nu att gå förlorade. Ökade insatser behövs därför för att ytterligare stödja dessa inbrytningar. Även i övrigt är en intensifiering av de exportfrämjande aktiviteterna ange-

lägen. Resurser kan behöva sättas in för att underlätta etablering av försäljningsorganisationer utomlands. Statliga stödåtgärder i detta syfte har föreslagits i budgetpropositionen 1977 (prop. 1976/77: 100 bil. 17 s. 66—67). Den i budgetpropositionen angivna ramen på 10 milj. kr. för exportfrämjande åtgärder för teko-industrierna för budgetåret 1977/78 innebär oförändrad resursinsats jämfört med innevarande budgetår. Anslagsnivån bör höjas med 6 milj. kr. till sammanlagt 16 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och åtgärderna fortsätta på denna högre nivå även under budgetåret 1978/79.

En sammanställning av de förslag till åtgärder för teko-industrierna som anmäls idag bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *underbilaga 2*.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna de av mig förordade riktlinjerna för industripolitiska åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna.

Anslagsfrågor för budgetåret 1977/78**DRIFTBUDGETEN****FJORTONDE HUVUDTITELN****B. Industri m. m.****B 7. Företags- och branschfrämjande åtgärder**

I budgetpropositionen 1977 (prop. 1976/77: 100 bil. 17 s. 72) har regeringen föreslagit riksdagen att under denna anslagsrubrik anvisa ett reservationsanslag av 45 610 000 kr.

I prop. 1976/77: 61 (s. 21) om åtgärder för den manuella glasindustrin har regeringen med ändring av sitt förslag i budgetpropositionen föreslagit riksdagen att under denna anslagsrubrik anvisa ett med 3 milj. kr. höjt reservationsanslag av 48 610 000 kr.

Med hänvisning till vad jag nyss har anfört i fråga om åtgärder för teko-industrierna bör anslaget för budgetåret 1977/78 räknas upp med ytterligare 10 milj. kr., varav 4 milj. kr. för utbildnings- och konsultinsatser och 6 milj. kr. för exportfrämjande åtgärder. Härvid har jag räknat in även kostnader vid statens industriverk för administration av de åtgärder som jag har förordat. Anslaget bör alltså föras upp med totalt 58 610 000 kr.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Företags- och branschfrämjande åtgärder* för budgetåret 1977/78 utöver i prop. 1976/77: 61 föreslaget reservationsanslag anvisa ytterligare 10 000 000 kr.

B 9. Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher

I budgetpropositionen 1977 (prop. 1976/77: 100 bil. 17 s. 76) har regeringen under denna anslagsrubrik föreslagit riksdagen bl. a. att bemyndiga regeringen att under budgetåret 1977/78 ikläda staten förpliktelse i form av strukturgarantier, som inberäknat löpande garantier innebär åtaganden om högst 155 milj. kr. och att anvisa ett reservationsanslag av 3 225 000 kr.

Med hänvisning till vad jag nyss har anfört i fråga om särskilda strukturgarantier till företag inom teko-industrierna bör garantiramen sänkas med 35 milj. kr. till 120 milj. kr. Kostnaderna för räntebefrielse för sär-

skilda strukturgarantier för teko-industrierna föreslås under budgetåret 1977/78 bli bestridda från ett nytt anslag. Med anledning härav förordar jag att rubricerade anslag räknas ned med 2 225 000 kr. till 1 milj. kr. för budgetåret 1977/78.

Jag hemställer att regeringen med ändring av sitt förslag i budgetpropositionen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1977/78 ikläda staten förpliktelse i form av strukturgarantier, som inberäknat löpande garantier innebär åtaganden om högst 120 000 000 kr.,
2. till *Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher* för budgetåret 1977/78 anvisa ett med 2 225 000 kr. sänkt reservationsanslag av 1 000 000 kr.

B 15. Kostnader för räntebefrielse vid särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna

Nytt anslag (förslag 13 000 000)

Med hänvisning till vad jag nyss har anfört i fråga om särskilda strukturgarantier till företag inom teko-industrierna förordar jag en garantiram av 150 milj. kr. för budgetåret 1977/78. Regeringen bör alltså inhämta riksdagens bemyndigande att inom en ram av 150 milj. kr. ikläda staten ekonomiska förpliktelser i samband med särskilda strukturgarantier för teko-industrierna.

För kostnader för räntebefrielse vid särskilda strukturgarantier för teko-industrierna bör, som jag tidigare har anfört, ett nytt förslagsanslag benämnt *Kostnader för räntebefrielse vid särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna* föras upp i statsbudgeten. Jag förordar att 13 milj. kr. anvisas för budgetåret 1977/78 på detta anslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1977/78 ikläda staten förpliktelse i form av särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna, som innebär åtaganden om högst 150 000 000 kr.
2. till *Kostnader för räntebefrielse vid särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna* för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kr.

B 16. Kostnader för avskrivning av lån mot särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna

Nytt anslag (förslag 10 000 000)

För avskrivning av lån mot särskilda strukturgarantier för teko-industrierna bör, som jag tidigare har anfört, ett nytt reservationsanslag

benämnt Kostnader för avskrivning av lån mot särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna föras upp i statsbudgeten. Jag förordar att 10 milj. kr. anvisas för budgetåret 1977/78 på detta anslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för avskrivning av lån mot särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.

Underbilaga 1

Underbilaga 1 till bilaga 1 till regeringens proposition nr 105 år 1976/77

Av följande sammanställningar framgår omfattningen av industripolitiska, försörjningsberedskapspolitiska samt arbetsmarknads- och regionalpolitiska åtgärder för teko-industrierna, i vissa fall hela beklädnadsindustrin, uttryckta i termer av beviljade medel och beslutade framtida anslagsramar.

A. Industripolitiska åtgärder

Teko-industrierna (1 000-tal kr.)

Budgetår	Bidrag						Summa bidrag	Lånegarantier	
	utbild- ning	omställ- ning	export	ränte- befrielse vid struk- turgaranti	FoU	avskriv- ningslån till kon- fektions- industrin		omställ- ning (struk- turgaran- tier)	export
Beviljade medel									
1970/71	1 018	—	3 535	—	1 014	—	5 567	—	900
1971/72	3 816	1 951	5 474	—	1 875	—	13 116	—	1 010
1972/73	3 226	1 975	6 663	—	2 272	—	14 136	—	—
1973/74	3 038	1 783	6 600	—	2 445	—	13 866	28 175 ¹	400
1974/75	2 616	2 809	6 775	430	2 550	—	15 180	—	—
1975/76	2 443	4 129	7 422	1 000	3 172	—	18 166	9 500	—
Summa	16 157	12 647	36 469	1 430	13 328	—	80 031	37 675	2 310
Anslagsramar									
1976/77	12 000		10 000	2 000 ⁴	3 750	20 000	47 750	125 000 ²	22 500 ³
1977/78	12 000		10 000	2 000 ⁴	2 800	20 000	46 800	125 000 ²	—

¹ Avser budetåren 1972/73—1974/75² Ackumulerad ram för samtliga ingående branscher (teko-industri, skoindustri, gjuteriindustri, manuell glasindustri samt delar av träbearbetande industri och metallmanufakturindustri)³ Ackumulerad ram⁴ Av riksdagen beslutad ram för samtliga ingående branscher

B. Försörjningsberedskapspolitiska åtgärder

Kreditstöd (1 000-tal kr.)

Produktionssektorer	Beviljat stöd 1972-12-15—1976-12-31		Under handläggning per 1976-12-31	
	avskrivningslån	lånegarantier	avskrivningslån	lånegarantier
Bomull ¹	56 400	20 800	1 900	1 800
Ylle ¹	6 200	2 900	3 000	—
Trikå	7 800	4 400	2 000	1 500
Övrig textil	15 700	2 100	4 300	—
Summa	86 100	30 200	11 200	3 300

¹ Spinning och vävning

Offentlig upphandling av beklädnadsvaror

Period	Aktivitet	Belopp
Kalenderåren 1973—1976	Beställningar genom överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF)	30—40 milj.kr. per år
Budgetåret 1976/77	ÖEF: Försörjningsberedskapsstöd Lageruppbyggnad av sjukhus-textilier	10 milj.kr. 10 milj.kr. ¹

Under budgetåret 1975/76 erhöll ÖEF, försvarets materielverk, civilförsvarsstyrelsen och rikspolisstyrelsen i särskild ordning totalt 188 milj.kr. för upphandling av teko-varor

¹ Betalningsutfall. ÖEF har erhållit beställningsbemyndigande på 30 milj.kr. för budgetåren 1975/76—1977/78 med betalningsutfall under vart och ett av budgetåren

C. Arbetsmarknads- och regionalpolitiska åtgärder för beklädnadsindustrin

Regionalpolitiska åtgärder (1000-tal kr.)

Budgetår	Beviljade bidrag			Summa bidrag	Lokaliseringsslån
	Lokaliseringsbidrag och avskrivningslån	Utbildningsstöd	Sysselsättningsstöd		
1970/71	6 400	4 300	1 400	12 100	16 700
1971/72	1 500	3 000	2 300	6 800	5 500
1972/73	800	2 900	1 500	5 200	12 400
1973/74	11 800	78 900 ¹	1 600	92 300 ¹	9 300
1974/75	2 600	6 800	2 000	11 400	9 400
1975/76	2 100	2 300	.. ²	4 400	7 400
Summa	25 200	98 200	8 800	132 200	60 700

¹ Huvuddelen utgör bidrag till Algots Nord AB.

² Uppgift föreligger ej.

Ianspråktagande av investeringsfondmedel, lagerstöd och industribeställningar (milj. kr.)

Period	Aktivitet	Belopp
1975-01-01- -1977-01-30	Ianspråktagande av investeringsfondmedel, investeringskostnad	
	— investeringsfonder för konjunkturutjämning	65,5
	— arbetsmiljöfonder	13,3
	— särskilda investeringsfonder	13,3
1975-01-01- 1977-01-30	Lagerstöd	
	— preliminära beslut om lagerstöd, beräknad lagerökning	158,5
	— överföring till lagerinvesteringskonto, medgivet belopp	25,3
1975-01-01- 1976-12-31	Industribeställningar, beställningsvärde	
	— tidigareläggning av statliga industribeställningar	5,5
	— tidigareläggning av kommunala industribeställningar med statligt stöd	5,1

Anm. Under budgetåret 1975/76 har vidare merkostnader för försörjningsberedskapsmotiverad upphandling finansierats med arbetsmarknadsmedel för beställningar på 8,9 milj. kr.

Underbilaga 2 till bilaga 1 till regeringens proposition nr 105 år 1976/77

Sammanställning av regeringens förslag i prop. 1976/77: 105 till åtgärder för teko-industrierna

Typ av åtgärd	Kostnad (milj. kr.)			
	1977/78	1978/79	totalt	därav av riksdagen redan beslutat för budgetåret 1977/78
A. Extraordinära industri- och arbetsmarknadspolitiska åtgärder				
<i>Särskilda strukturgarantier¹</i>	150	—	150	—
<i>Räntebefrielse vid lån mot särskilda strukturgarantier</i>	13	18	36 ²	—
<i>Avskrivning av lån mot särskilda strukturgarantier</i>	10	9	19	—
<i>Sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft</i>	125 ³	—	125	—
<i>Summa extraordinära åtgärder för de två budgetåren 1977/78 och 1978/79</i>			330	
<i>därav lånegarantier</i>			150	
B. Övriga industripolitiska åtgärder				
<i>Rationaliseringsprogram för konfektions-industri m.m.</i>				
— stöd via styrelsen för teknisk utveckling	3 ⁴	3	6	3 ⁴
— avskrivningslån till effektivitetshöjande investeringar	20	20	40	20
— konsultinsatser vid införande av ny teknik	5	5	10	5
<i>Konsultinsatser i övrigt samt utbildningsåtgärder</i>	11	11	22	7
<i>Exportfrämjande åtgärder</i>	16	16	32	10
<i>Summa övriga industripolitiska åtgärder för de två budgetåren 1977/78 och 1978/79</i>			110	45

¹ För teko-industrierna föreslås ett system med särskilda strukturgarantier ersätta nuvarande system med strukturgarantier under budgetåret 1977/78. Som följd av detta föreslås den i budgetpropositionen 1977 angivna strukturgarantiramen sänkt med 35 milj. kr.

² Kostnader för räntebefrielse beräknas belasta budgetåret 1979/80 med 5 milj. kr.

³ T.o.m. utgången av kalenderåret 1977.

⁴ Avrundat belopp.

Bilaga 2

ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regerings-
sammanträde
1977-03-03**Föredragande:** statsrådet Ahlmark**Anmälan till proposition om åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna**

Trots de omfattande arbetsmarknads-, industri- och försörjningsberedskapspolitiska åtgärder som under lång tid kommit teko-industrierna till del har den negativa sysselsättnings- och produktionsmässiga utvecklingen för branscherna fortgått och kraftigt accentuerats under de gångna två åren.

Inom arbetsmarknadspolitikens område medför de omfattande sysselsättningsnedskärningarna att det uppstår ett särskilt behov av rådrum för att man med de olika medel som står till arbetsmarknadsmyndigheternas förfogande skall kunna lösa omställningsproblemen för de berörda på ett tillfredsställande sätt.

Mot denna bakgrund har i en inom arbetsmarknadsdepartementet utarbetad promemoria (Ds A 1977: 1) lagts fram förslag om ett särskilt avvecklingsstöd med syfte att i vissa fall förlänga avvecklingsperioden vid nedläggning av företag inom teko- och skoindustrierna.

Promemorian har remissbehandlats. Flertalet remissinstanser delar den i promemorian redovisade bedömningen av beklädnadsindustrins akuta sysselsättningssituation och vitsordar behovet av att i vissa fall kunna skapa rådrum för arbetsmarknadspolitiska eller mer långsiktigt syftande industri- och regionalpolitiska åtgärder.

Ett flertal remissinstanser med särskild sakkunskap på det konkursrättsliga området har emellertid pekat på flera problem som måste lösas innan ett avvecklingsstöd kan förenas med konkurslagens bestämmelser.

Även jag anser att de konkursrättsliga frågorna bör övervägas ytterligare. Med hänsyn till behovet att så snart som möjligt få till stånd ett fungerande och väl utnyttjat avvecklingsstöd ämnar jag därför föreslå regeringen att skyndsamt låta utreda dessa frågor så att förslag kan

framläggas om hur konflikten mellan en tidsbegränsad fortsatt drift av ett företag på ekonomiskt obestånd och konkurslagens regler skall kunna lösas.

Utan en konstruktiv lösning av dessa frågeställningar kommer ett avvecklingsstöd i stort sett endast att kunna användas i de fall ett företag är under avveckling utan att dess ekonomiska ställning är så undergrävd att det kan försättas i konkurs. Detta skulle liksom hittills innebära en avsevärd begränsning i stödets användbarhet i förhållande till dess syfte. Införandet av ett särskilt avvecklingsstöd bör därför anstå till dess ett ändamålsenligt och väl fungerande stöd kan utformas på grundval av de resultat som framkommer från den ovan omnämnda översynen. Jag avser att återkomma till denna fråga vid ett senare tillfälle. Intill dess bör andra åtgärder övervägas.

Jag vill i detta sammanhang påminna om att de olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder som under innevarande konjunkturedgång har satts in för att stimulera sysselsättningen inom näringslivet även har kommit teko-industrierna till del. Sålunda har t. ex. AMS för beklädnadsindustrins (teko- och skoindustrierna) del fattat preliminära beslut om lagerstöd för en total lagerökning på 155 milj. kr. Vidare har tillstånd för överföring av medel från investeringsfond till lagerinvesteringskonto givits för ett belopp på 25 milj. kr. Under år 1976 tidigarelades statliga industribeställningar för 3,1 milj. kr. inom beklädnadsindustrin. Det statliga bidraget till tidigarelagda kommunala industribeställningar har under samma period resulterat i beställningar för 5,1 milj. kr. Under budgetåret 1975/76 har merkostnaden för försörjningsberedskapsmotiverad upphandling finansierats med arbetsmarknadsmedel för beställningar på totalt 8,9 milj. kr. Det statliga bidraget för utbildning av permitteringshotad personal har höjts från 8 och 12 kr. till 10 resp. 15 kr. i timmen och temporärt 25 kr. i timmen under den första månaden. Det arbetsmarknadspolitiska stimulanspaket på sammanlagt 1,5 miljarder kr. som nyligen har lagts fram innehåller bl. a. tidigareläggningar av statliga industribeställningar, av vilka en ram på 15 milj. kr. har reserverats för beklädnadssektorn. Kortsiktigt har dessa åtgärder givit god effekt. Som exempel kan nämnas att det statliga bidraget till utbildning av permitteringshotad personal fram till utgången av februari av teko-industrierna utnyttjats för utbildning av ca 1 400 personer. Höjningen av bidraget till 25 kr. i timmen under de första 160 utbildningstimmarna har hittills aktualiserat utbildning för ytterligare över 2 000 personer inom dessa branscher. Trots dessa sysselsättningseffekter kvarstår emellertid behov av ytterligare insatser.

Efter mycket kraftiga driftsinskränkningar i början på 1970-talet inträdde för teko-industrierna en något lugnare period under åren 1973 och 1974. Under de båda senaste åren har emellertid, som chefen för industridepartementet tidigare denna dag ingående redovisat, den nega-

tiva utvecklingen åter skärpts. Under år 1976 minskade således sysselsättningen med ca 10 %, eller med över 5 000 personer. Dessa kraftiga sysselsättningsstörningar återspeglas även i arbetslöshetsstatistiken. Arbetslösheten inom beklädnadsarbetarnas arbetslöshetskassa ligger f. n. drygt dubbelt så högt som för industrikassorna totalt sett. Denna relativt sett höga arbetslöshet är dock inte enbart en följd av de kraftiga sysselsättningsnedskärningarna utan betingas även av vissa andra branschspecifika förhållanden.

Teko-sektorn kännetecknas av en betydande regional koncentration med över en tredjedel av antalet sysselsatta i Älvsborgs län. Teko-industrierna svarar vidare för en relativt sett mycket stor andel av den kvinnliga industrisysselsättningen. Medan teko-industrierna endast har ca 5 % av samtliga anställda inom industrin, återfinns drygt 20 % av samtliga kvinnliga industriarbetare inom dessa branscher. Detta förhållande medförde tillsammans med branschernas negativa sysselsättningsutveckling att teko-industrierna under år 1976 svarade för hälften av alla varselberörda kvinnor inom hela industrin. Omkring en tredjedel av de anställda är över 50 år. Medan inom industrin som helhet under år 1976 hälften av de som har berörts av meddelade varsel var anställda vid företag som varslat om nedläggning, uppgick motsvarande andel inom teko-industrierna till två tredjedelar av de berörda.

Utvecklingen av varsel om driftsinskränkningar under de senaste månaderna antyder att den skärpning av den negativa utvecklingen inom teko-industrierna som inträffade år 1976 kan komma att förstärkas ytterligare under år 1977. Enligt konjunkturinstitutets barometerrapport i december 1976 planerar företagen inom beklädnadsindustrin nedskärningar av produktionsvolym och produktionskapacitet under det första halvåret 1977. Planerna visar på en starkt försämrad sysselsättning under första halvåret och en ökad andel av företagen i branschen uppger att det föreligger risk för driftsinskränkningar.

Mot den bakgrund som jag här kortfattat redogjort för, förordar jag efter samråd med chefen för industridepartementet extraordinära industri- och arbetsmarknadspolitiska åtgärder för teko-industrierna under viss begränsad tid. Tidigare denna dag har sålunda chefen för industridepartementet föreslagit ett system med särskilda strukturgarantier för att förstärka företagens finansiella situation och för att medverka till att strukturuomvandlingen inom dessa branscher kan ske i kontrollerade former. De mer långsiktigt verkande industripolitiska insatserna bör kompletteras med temporära arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att under den innevarande lågkonjunkturen återföra sysselsättningsminskningarna inom teko-industrierna till en mer normal nivå. Jag förordar således att ett särskilt sysselsättningsbidrag införs på villkor som jag nu skall redogöra för.

I samband med driftsinskränkningar regleras turordningen vid uppsägning av lagen (1974: 12) om anställningsskydd. Reglerna i denna lag medför att den äldre arbetskraften i första hand får stanna kvar i anställningen. I samband med att ett helt företag avvecklas berörs naturligtvis den äldre arbetskraften i samma grad som övriga anställda. Erfarenhetsmässigt leder också företagsnedläggelser till långvarig eller bestående arbetslöshet för främst denna kategori arbetstagare. Som jag tidigare nämnt avser de varsel om driftsinskränkningar som meddelats av teko-företag i väsentligt högre grad än för industrin som helhet nedläggningar. Som chefen för industridepartementet nämnt i sin föredragning är enligt en bedömning, som gjordes i början av februari i år, ca 2 000 personer verksamma i teko-företag vilka riskerar att läggas ned under år 1977. Till detta kommer friställningar på grund av omfattande och bestående driftsinskränkningar. Härtill kommer att en stor andel av de anställda är äldre och kvinnor samt branschens koncentration till regioner med — särskilt i rådande konjunkturläge — få alternativa sysselsättningsmöjligheter. Sammantaget medför dessa förhållanden att en fortsättning av den nuvarande utvecklingen skulle utlösa mycket allvarliga arbetsmarknadsproblem med långvarig arbetslöshet för de enskilda människorna. Ett tillfälligt arbetsmarknadspolitiskt bidrag bör därför för teko-industriernas del inriktas på att hålla tillbaka utslagning av hela företag, eller delar av företag, med hög andel äldre arbetskraft.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört bör ett tillfälligt sysselsättningsbidrag till teko-industrierna inte knytas till viss produktion utan utgå i förhållande till antal äldre anställda i företaget. Jag förordar att bidraget får utgå med ett belopp av 15 kr. per timme och arbetstagare över 50 år. För att inte påtaglig snedvridning av konkurrensförhållandena skall uppkomma bör dock inte i något fall den totala bidragssumman få överstiga 10 % av företagets totala lönekostnader, inkl. sociala avgifter, för den tid stödperioden omfattar. Stödet bör utgå endast under förutsättning att företaget ej varslar om driftsinskränkning eller drar tillbaka redan lagda varsel. Däremot bör personalreduktion få ske genom s. k. naturlig avgång. Bidrag bör få utgå längst t. o. m. den 31 december 1977.

Ett krav för att bidrag skall kunna lämnas bör vara att ansökan är godkänd av arbetstagarorganisationerna. Handläggningen av ansökningarna bör åligga länsarbetsnämnden. Det bör vara möjligt för länsarbetsnämnden att i samråd med de lokala arbetstagarorganisationerna knyta vissa utbildningsaktiviteter till stödet.

Efter samråd med cheferna för handels- och industridepartementen förordar jag i vad avser den branschmässiga avgränsningen att förutom teko-industrierna även tillverkning av rayonfiber skall kunna komma i fråga för stöd.

Vad som här angivits är allmänna riktlinjer för ett särskilt sysselsätt-

ningsbidrag för äldre arbetskraft inom teko-industrierna. Det ankommer på regeringen att lämna närmare föreskrifter för stödet.

Genom den här föreslagna konstruktionen av bidraget garanteras de företag stöd som till följd av hög medelålder bland de anställda har särskild betydelse från de arbetsmarknadspolitiska utgångspunkter som jag tidigare har redogjort för. Samtidigt bör stödet, genom den föreslagna maximiregeln, i huvudsak vara konkurrensneutralt mellan företagen i dessa branscher.

Syftet med det av mig förordade tillfälliga sysselsättningsbidraget skall vara att i nuvarande konjunkturläge hålla tillbaka den ökning i driftsinskränkningarna som annars synes vara oundviklig. Det kan självfallet inte bli fråga om att på sikt försöka stoppa de nödvändiga strukturella omställningarna. Ett temporärt sysselsättningsbidrag måste därför kompletteras med aktiva förmedlingsinsatser i syfte att bereda alternativ sysselsättning för de anställda som ändå kommer att friställas.

Kostnaderna för det föreslagna sysselsättningsbidraget för äldre arbetskraft inom teko-industrierna kan f. n. inte exakt anges. Jag förordar att kostnaderna för stödet täcks från anslaget B 3 Sysselsättningsskapande åtgärder, inom en ram på 125 milj. kr. Anslaget B 3 bör med anledning härav räknas upp med motsvarande belopp.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för ett tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft inom teko-industrierna.
2. till *Sysselsättningsskapande åtgärder* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 125 milj. kr.

